

Germušková, Marta

Slovo a mlčanie v slovenskej poézii

In: *Česká a slovenská poezie: slovo a mlčení : kolektivní monografie*.
Pospíšil, Ivo (editor); Zelenková, Anna (editor). Brno: Galium, 2015, pp.
[55]-64

ISBN 978-80-905336-8-4

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81576>

Access Date: 21. 03. 2025

Version: 20250223

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Marta Germušková (Prešov)

Slovo a mlčanie v slovenskej poézii

Abstrakt

Autorka sa vo svojom príspevku zameriava na motívický register (motív slova, ticha, mlčania) v súčasnej slovenskej lyrike. Na interpretáciu si vybrala tvorbu niektorých slovenských básnikov (M. Rúfus, D. Pastirčák, I. Vaško, K. Džunková a iní), ktorí kládli dôraz na esteticko-etickú a meditatívno-reflexívnu silu slova. Selektovaných básnikov zjednocuje fenomén teopoetiky, hoci ich jednotlivé autorské poetiky sú jedinečné. V príspevku autorka hodnotí aj problém recepcie jednotlivých lyrických textov od selektovaných básnikov.

Kľúčové slová: slovo; mlčanie; ticho; pokora; umelecká literatúra; literárnosť; slovenská poézia; básnický subjekt; motívy; idioštýl; básnická dielňa; zámer básnika; posolstvo textu; teopoetika; poeta sacer; biblická symbolika

Abstract

Word and Silence in Slovak Poetry

The authoress of this paper focuses on the register of theme words and silence and calmness in the current Slovak lyrics. She has chosen the interpretation of some Slovak poets (M. Rufus, D. Pastirčák, I. Vaško, K. Džunková and others) who emphasized the aesthetic and the ethical and meditative-reflexive power of words. The selected poets are united by the phenomenon of teopoetics, though their respective poetics are unique. The authoress of this paper assesses the issue of how the entire lyric texts from the poets examined are accepted and viewed.

Key words: word; silence; calmness; humility; literature; Slovak poetry; poetic subject; themes; idiostyle; poetry workshop; the intention of the poet; text message; teopoetics; poeta sacer; biblical symbolism

Slovo je základným stavebným prvkom, či skôr „materiálom“ nielen umeleckej literatúry, ale aj každého ústneho či písomného prejavu. Selekcia slov je však závislá od toho, či aplikátor slovesného „materiálu“, teda produktor, má umelecké (kreatívne, múzické) alebo informačné (náučné, vecné) zámery a ambície pri generovaní textu alebo ústneho prejavu. Od tejto základnej intencie textotvorcov či takpovediac prejavotvorcov sa odvíjajú štylistické dimenzie modelovania textov i prehovorov.

Z pohľadu významného slovenského básnika Miroslava Válka platí, že: „Slovo je zamat a je meč.“ Naozaj, slovo v umeleckej literatúre môže mať lyrický (emocionálny) alebo dramatický náboj, môže byť láskavé, neutrálné i kruté, môže byť plné ikoncity, symboliky a imaginatívnosti, no hlavne je rozkmitávačom asociácií

a konotácií. Sú aj slová prázdne, nerezonujúce v hlave a srdci človeka (myšlienková „saharizácia“). Slovo je úžasným „nástrojom“ v rukách tvorivého, múzicky disponovaného človeka, ak ho vie používať tak, že vyvoláva pestrý register citov a pocitov, čím vertikalizuje reflexivitu potenciálneho čitateľa.

Práve v lyrických dielach môžeme zvlášť pociťovať i precítiť fenomén literárnosti, ktorému sa detailne venoval predstaviteľ ruského formalizmu **Roman Jakobson**.¹ Ten tvrdil, že literárnosť je to: „... *co čini slovní sdělení uměleckým dílem*“ a že práve literárnosť je základom skúmania literárnej vedy, pretože v jazykovom vyjadrení je obsiahnutá špecifická estetická (poetická) funkcia a tá má byť v danom vyjadrení dominantná.

Tvorivé modelovanie lyrického textu zo slov s poetickou funkciou je nesmierne náročná úloha, pretože úspešný básnik by mal vykrovať aj z malého množstva slov (v prípade písania lyrických miniatúr) veľké množstvo myšlienok percipienta (konotačný, asociačný rozptyl – konotačné „polia“).

Jedným zo slovenských básnikov, ktorému sa počas celého života darilo naplňať túto autorskú intenciu, bol nesporne **Milan Rúfus**. Už počas života ho označovali za klasiku slovenskej literatúry. Milan Rúfus ako človek i básnik mal úžasnú bázeň pred slovom (motív slova ako konštantná súčasť jeho testamentárneho triptychu *Báseň a čas, Vernosť, Ako stopy v snehu*). Motív slova veľmi často prepájal s motívom vlastného básnenia a pociťovania nedokonalosti vlastných básní. Preto ho možno označiť aj za básnika pokory. Pokora, viera, láska, mravnosť a nádej – tieto slová charakterizujú pilieri osobného i básnického života majstra pera Milana Rúfusa. Popri tom si dôsledne (až do svojej smrti) plnil poslanie básnika typu poeta sacer.²

Fenomén Milan Rúfus sa „vtelil“ do tkaniva slovenskej literatúry na vyše 50 rokov a svojou poéziou pokory, lásky, pokoja, univerzálnych právd a tradičných hodnôt zostane v nej už natrvalo. Poézia M. Rúfusa bola esteticko-etickým a reflexívnym potvrdzovaním autenticity básnikovho života, ktorý bol poznačený údelovosťou. Jeho život „prešlahoval“ do poézie, no rovnako aj poézia prenikala skrz-naskrz do bytia básnika. Súručnosť života a gnómickej poézie najuznávanejšieho a najčítanejšieho spisovateľa v slovenskej literatúre potvrdil v bilancujúcej monografii s názvom *Milan Rúfus* aj významný literárny vedec **Imrich Vaško**.³ Práve on ako Rúfusov osobný priateľ vystihol hĺbku jeho človečenstva, jeho úctu k slovu (ľudskému) i Slovu Božiemu (Logos), k Bohu i človeku, k umeniu a tradičným hodnotám života, ktoré sa stali motivickými konštantami jeho poézie (Boh, rodina, láska, deti a detstvo, umenie slovesné i neslovesné – zvlášť výtvarné; príroda, zem, práca, čas, pravda, pokora, spravodlivosť, morálka, národ, kultúra, život a smrť atď.). Esenciálne hodnoty života sa stali pravými hodnotami estetickej a meditatív-

¹ JAKOBSON, Roman: *Lingvistika a poetika*. In: JAKOBSON, R.: Poetická funkce. Vybral a usp. M. Červenka. Praha: Jinočany, 1995, s. 74 – 105.

² NANDRÁSKY, Karol: *Milan Rúfus – poeta sacer*. Bratislava: Q₁₁₁, 2002. 215 s.

³ VAŠKO, Imrich: *Milan Rúfus*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenský spisovateľ, 2010, s. 127.

nej vertikály slovenského básnika z rodu poeta sacer, ako ešte počas života označil M. Rúfusa jeho monografista K. Nandrásky⁴.

Zdrojom básnivej činnosti M. Rúfusa bola nielen čarokrásna liptovská príroda, jednoduchí a pracovití ľudia, otec – murár, matka – krajčírka, ale aj jeho vlastné detstvo, ku ktorému sa vracal ako k nevysychajúcemu prameňu tvorby až do konca svojho života. Oplyvňovali ho aj také fenomény, ako boli rozprávky, piesne, či básne... Neskôr do tematického „katalógu“ pribudla téma jeho vlastnej rodiny, osobitne motív jeho dcéry Zuzanky ako večného a raneného dieťaťa i jeho permanentnej lyrickej múzy – manželky Magdy ako vernej súputníčky jeho života, či motívy (nedokonalej) básne a básnenia i repetičný leitmotív modlitby (*Modlitbičky, Nové modlitbičky, Pamätníček, Anjeličku, môj strážničku*). M. Rúfus vytvoril poéziu, ktorá bola etická i estetická, no hlavne komunikatívna, dokonca v prípade jeho *Modlitbičiek* možno hovoriť o tom, že sa stali „ľudovým čítaním“, o čom svedčí vysoký počet ich reedícií. Zároveň v tomto prípade možno hovoriť o „sublimácii“ vekovosti, pretože *Modlitbičky* čítali s veľkým záujmom nielen deti, ale aj dospelí, a práve to je znakom vysokej kvality a univerzálnej recepčnosti Rúfusovej poézie. *Modlitbičky* sú dodnes živým dôkazom toho, že M. Rúfus vedel majstrovsky pracovať so slovom. Jeho poézia práve vďaka skvelej práci so slovom a jeho poetickou funkciou sa číta ľahko, hoci taký typ poézie sa tvorí veľmi ťažko, o čom písal M. Rúfus v mnohých svojich esejách.

Vzťah M. Rúfusa ako výnimočného slovesného umelca k výtvarnému umeniu bol počas celého života veľmi intenzívny, o čom svedčí aj register mien výtvarníkov, sochárov, či umeleckých fotografov, s ktorými spolupracoval. Vďaka tejto spolupráci vznikli zaujímavé vizuálno-verbálne kreácie, ktoré vyvolávali silný synergický efekt pri pôsobení na recipientov. Výtvarnou výzvou pre otca – básnika a slovného vizualizátora – boli aj vlastné obrázky postihnutej dcéry Zuzanky v *Pamätníčku*. V mnohých básňach a v rôznych básnických zbierkach vyjadril svoj vrúcny vzťah k dcére Zuzanke, ktorú prijal od Boha ako dar, ktorý prehľboval nielen jeho človečenstvo, ale aj gnómickosť jeho poézie, pretože všetko krásne a múdre sa podľa neho vždy rodilo v ťažkostiach a súžení. Aj toto prijatie svedčí o veľkej pokore otca a básnika, ktorý prostredníctvom poetického slova dokázal pôsobivo vypovedať o svojej osobnej údelovosti.

A nadovšetko vďačný som Ti, Pane.

Až potom chválím Ťa,

že si nás pozval žiť.

Aj keď to bolelo.

Rúfusova poetika sa od deväťdesiatych rokov 20. storočia metamorfovala na teopoetiku, a to najmä vďaka vekovo dvojadesnej knižke *Modlitbičky* (1992), ktorá

⁴ NANDRÁSKY, Karol: *Milan Rúfus – poeta sacer*. Bratislava: Q₁₁₁, 2002, s. 15.

sa stala najčítanejšou knižkou v celej doterajšej histórii recepcie básnických textov na Slovensku. Základom Rúfusovej poetiky bola veľká pokora, bázeň a silná viera v Boha. Tá sa stala organickou súčasťou každej Rúfusovej básnickej zbierky vydané za posledné dve decéna jeho života.

M. Rúfus bol už počas svojho života označovaný za klasika slovenskej literatúry. Spôsob jeho tvorby je dôkazom vzácnnej synergie jeho života i bytostného básnenia. Bol básnikom nielen slovenským, ale veľkou duhou, myšlienok a múzickými parametrami svojej tvorby aj básnikom európskym. Gnómičnosť jeho poézie spolu s intenzívnou prekladateľskou činnosťou a kvalitou prekladov jeho diel do mnohých ďalších jazykov ho raz posunú k „literárnym generálom“ svetovej literatúry (pokusy Spolku slovenských spisovateľov posunúť ho medzi básnikov – adeptov na Nobelovu cenu za literatúru). O výnimočnosti tvorby M. Rúfusa svedčí aj fakt, že sa v Bratislave osobne stretol s vynikajúcim švédskym spisovateľom a priateľom Tomasom Tranströmerom, ktorý sa stal nositeľom Nobelovej ceny za literatúru.

Estetiku, etiku i vertikálnu silu slova si v plnej miere uvedomoval aj básnik, esejista, literárny vedec, prekladateľ, publicista a významný editor **Imrich Vaško**. Ako literárny vedec venoval osobitnú pozornosť predovšetkým tvorbe tých spisovateľov, ktorí kongruovali s jeho ľudským naturelom a mená ktorých boli synonymom pokory a úcty k slovu (ľudskému) i SLOVU BOŽIEMU (LOGOS). Išlo hlavne o Milana Rúfusa, Pavla Straussa, Valentína Beniaka a Viliama Turčányho. I. Vaško sa venoval s pokorou jemu vlastnou aj písaniu poézie. Bol to básnik, ktorý si vedel oceniť silu slov a ich reflexívnu hĺbku. Preto jeho poézia nebola rozvravená (polyfrastická). Práve naopak. Ako literárny vedec veľmi dobre vedel, čo je redundancia, preto sa jej vo svojej poézii vyhýbal. Jeho básne vyšli ako bibliofilie pod názvami: *Oravské akordy* (1984), *Dôverné oslovenia* (1989), *Inaugurácie* (1990; spoluautor J. Sabol), *Vzkriesený Kristus a Krížová Cesta a iné* (1991, spoluautorka Z. Vašková). V roku 2013 vydalo vydavateľstvo Verbum Katolíckej univerzity v Ružomberku výber z básní manželov Vaškovcov v podobe dvojzbierky. Imrich Vaško v nej má svoju časť nazvanú *Prezázračno*, v ktorej sú uverejnené básne z rôznych období jeho života. Sú rozdelené do šiestich oddielov: Láska veršom, Verše lásky, Verše láske, Verše bázne a pokory, Verše svojim a Svoje verše. Už názvy jednotlivých oddielov signalizujú to, čo tvorilo prazáklad jeho života: viera, láska, pokora a slovo – poetické. V motivickom „režazci“ jeho poézie sú bohato zastúpené aj básne s prírodnými a spirituálnymi motívmi i motívmi, ktoré sú spojené s mestom jeho pôsobenia – s Ružomberkom (využíva symptomatický symbol ruže) a Katolíckou univerzitou (Modlitba za Katolícku univerzitu) v Ružomberku, kde dlhé roky pôsobil ako dekan. Z Vaškových básní vyžaruje hlboká viera, pokora, bázeň a vďačnosť za život, jeho radosti (krása života a poézie) i ťažký údel (príkoria zažitá po roku 1968 za postoj k vstupu okupačných vojsk na územie Československa). Osobitné postavenie majú jeho votívne básne, v ktorých s pokorou ďakuje Bohu za lásku, manželku a zladené manželstvo (napr. *Votívny lístok*; *Sonet k tridsaťpäťke*:

„Vďaka Ti, Otče náš, / že si z nás spravil pár / a ukázal nám smer. / Ty naše cesty stráž. / Život je láska, dar. / Cesta do Tvojich dvier“). Jeho básne sú vybrúsené a dotýkajú sa podstaty vlastného človečenského bytia, ktoré je prioritne spriaznené s existenciou a absolútnym prijatím Boha do svojho života.

Básnické privatissimum predstavujú jeho Verše svojim (napr. Synovi Andrejovi, Vnukovi Samkovi, či básnikovi M. Rúfusovi a jeho pozostalým – dcére Zuzanke a manželke Magde). V závere je oddiel Svoje verše, ktoré písal I. Vaško krátko pred svojou smrťou v Spišskej Kapitule, kde je už evidentná minimalizácia slov pri spracovaní motívu očakávania pozemského životného finále. Ide o básne *Všetci svätí* a *Prezázračno*: „Pane Bože, nikam / Ti už neunikám.“ Práve tieto lyrické miniatúry sú dôkazom toho, že absolútna redukcia slov môže rozkmitať maximum bytostných myšlienok (motív pokory, prijatia údely, pokoja, tichého rozjímania a čakania odchodu do večnej vlasti).

Poetika básnickej tvorby I. Vaška je svojou podstatou blízka poetike M. Rúfusa (teopoetika). Mnohé básne I. Vaška majú podobu ďakovných i prosebných modlitieb. Rozsahom predstavujú zväčša lyrické miniatúry, ktoré v čase jeho zákernej choroby sa z aspektu lexiky redukovali – ako som už uviedla predtým – na slovné minimum. Vaškova ostatná báseň – napísaná pod príkrovom smrti – je napokon iba dvojslovná (Báseň: „*Báseň/bázeň*“), ale má svoju bytostnú (asociatívnu) hĺbku.

Jazyk Vaškovej poézie je metaforický, ale zároveň aj jadrný a umelecky účinný. Jeho básne sú napísané zväčša viazaným veršom a z axiologického hľadiska je jeho poézia takpovediac „rúfusovská“, pretože I. Vaško bol – podobne ako jeho básnický vzor a blízky osobný priateľ – ospevovateľom tradičných hodnôt života, teda Boha, rodiny, vlasti, domicility, humanizmu a dôstojnosti človeka. V prípade poézie I. Vaška je citeľné, že podobne ako M. Rúfus pozná váhu a silu slov, preto nimi neplytvá, práve naopak. Nerozvravenosť básnika je prejavom jeho zvnútornenej a kondenzovanej reflexivity.

Básnikom, ktorý píše recepcne náročnú poéziu s duchovnou intenciou, je aj **Daniel Pastirčák**. Napriek tomu, že transcendentála kresťanských básnikov je v podstate rovnaká, pri porovnávaní literárnych osobitostí autorských poetík D. Pastirčáka a M. Rúfusa je evidentné, že duchovne orientovaná poézia M. Rúfusa je recepcne široko akceptovaná a zrozumiteľná v porovnaní s náročne kódovanou spirituálnou lyrikou D. Pastirčáka. Jeho básne sa nepoddávajú pri prvom čítaní, ale vyžadujú si repetičné a analytické čítanie a hlavne ponornú systémovú interpretáciu. Keďže recepcná situácia je už pri čítaní bežnej a dokonca aj modernej (demetaforizovanej) poézie mimoriadne zložitá,⁵ nemožno sa preto čudovať, že básne s náročne kódovanou spirituálnou dimenziou nenachádzajú takú výraznú recepcnú rezonziu, pretože si vyžadujú poučených a hlavne diskurzívnych príjemcov. Básnická zbierka D. Pastirčáka s názvom *Tehilim* pozostáva z 5 častí, a to:

⁵ Pozri bližšie GOMBROWITZ, Witold: *Proti poézii*. Levoča: Modrý Peter, 1995, s. 48.

ŠIRE RECHOKIM (Piesne dialok), ŠIRE AL MUT (Piesne smrti), ŠIRE HA MAA-LOT (Piesne pútnikov), SVIATOSŤ MANŽELSTVA a ŠIRE TEFILIM (Piesne modlitieb). Pastirčákove duchovné básne–piesne a piesne–modlitby sú vyzývaním Boha, vďakou za prebudenú lásku, pokoru a túžbou po duchovnom raste. V jeho poézii sú frekventované motívy smädu, prameňa, blúdenia, hľadania a nájdenia, motívy smrti, samoty, ticha, mlčania, nedozerných dialok, motív brány a manželstva, teda motívy, ktoré boli kľúčové aj v živote autora (jeho cesta od neviery k viere). Práve kresťanský étos lásky dáva jeho básnickým textom pečať autenticity, filozofickej a duchovnej hĺbky. Pastirčákova duchovná transcendencia je „infiltrovaná“ do všetkých rovín jeho poetických textových štruktúr. Estetická podoba duchovna v básnickej tvorbe D. Pastirčáka vedie čitateľa k poznaniu, že sa tu funkčne spojili tri klasické fenomény umenia, a to pravda, krása a dobro.

Pastirčákovo lyricky fascinujúce hľadanie najdôležitejšej hodnoty v živote – Boha – má podobu intenzívneho ponoru lyrického subjektu do najnútornejšej, mysterióznej podstaty života a prináša estetizované gnómické poznanie.

A ten kto hľadá hľadá
lebo je hľadaný
Blúdiaci
je nájdený poznaním
svojho blúdenia
Blúdiaci
je Nájdený
skôr ako zdvihol ruku
aby dal prvé znamenie
tušenému Slnku.

Pastirčákova intelektuálna spiritualita vo filozoficko-reflexívnej básnickej zbierke *Tehilim* (1997) predstavuje náročný typ meditácie nad otázkami ľudskej existencie (motívy života a smrti, dobra a zla, viery a neviery v Boha, motív Troj-jediného Boha, Božieho hlasu, motív Baránka, Slova, ticha a mlčania, motív lásky k blížnemu, motív násillia, pominuteľnosti a iné), a preto si vyžaduje typ múzického recipienta – dekodéra jeho mystických a mysterióznych básnických textov. Pastirčákove básne si vyžadujú poznanie biblickej symboliky, biblických kódov (znakovosť textu, alúzie, biblická topografia) v biblickej kultúre a duchovných žán-roch. Sila jeho poetických meditácií tkvie v tom, že sa v nich snúbi vysoká miera spirituality a nedidaktizujúcej etickosti s vysokým stupňom výrazovej a vizuálnej estetickosti. A práve to tvorí garanciu silnej zážitkovosti. V jednom zo svojich rozhovorov v revue *Bibiana* (2001, s. 96) sa spisovateľ D. Pastirčák priznal k literárnym inšpirátorom a „katalyzátorom“ vlastného literárneho napredovania v tvorbe: „A čo básnici? I najmenší fragment z kníh, ktoré som napísal, prezradí, že ich matkou

je poézia. Poézia je tovarišou na jazyk. Tam horí ten prvotný oheň – turičný jazyk, ktorý prostú stavebnicu gramatiky pretavuje v zázrak metafory. Básnici vo mne za tie roky nahovorili celé sýpky plodných slov. Chlieb, ktorý pečiem, vonia dialkami, na ktorých boli tie slová dopestované... Zo slovenských básnikov nemôžem nespomenúť Miroslava Válka. Roky som žil z Robinsona Jeffersa, Walta Whitmana, dodnes žijem z mágie S. J. Persea či z mystiky Rabindranátha Thákura. No najvýnimočnejšie postavenie, nielen medzi básnikmi, ale medzi všetkými mojimi autormi má T. S. Eliot.“⁶

Pastirčákova báseň *Ohnisko* je pôsobivým metaforicko-symbolickým kreovaním bezčasia a bezpriestorovosti, jedným slovom – jeho básne tendujú k fenoménu bezrozmernosti, čo súvisí s túžbou človeka po večnosti, kde sa klasické kategórie času a priestoru stávajú bezpredmetné.

D. Pastirčák ako básnik a výtvarník pozná pôsobivosť kontrastu ako kompozičného princípu, preto ho vo svojej spirituálnej tvorbe využíva veľmi často. Tento básnik často využíva oxymoron, paradox či antitézu, pretože tvoria účinný základ estetickéj i myšlienkovéj kvality jeho umeleckej (a navyše filozofujúcej a duchovnej) tvorby.

Poézia D. Pastirčáka má svoje špecifiká, ktoré sa zvyrazňujú vo vysokom stupni metaforickej a výtvarnej vizualizácie, vo využívaní princípu farebnosti (modrá, čierna, biela, strieborná, žltá a iné farby z „katalógu“ náboženskej symboliky farieb), v akcentácii fenoménu hudby a hudobnosti i v obdivuhodnej disponovanosti mysterióznym spôsobom kreovať fenomén duchovnosti. D. Pastirčák je spisovateľom, ktorý dokáže zreflexívňovať a vertikalizovať najnáročnejších recipientov.

Z najmladšej básnickej generácie chcem pripomenúť meno slovenskej poetky **Kataríny Džunkovej**, ktorá sa čitateľskej verejnosti predstavila debutom *Palica brata a palica slnka*. Jej verše sú – podobne ako u predchádzajúcich básnikov – generované teopoetikou, ktorá je „sýtená“ sviežou a prekvapujúcou metaforikou (zoometafory, reifické, meteorologické, prírodné metafority atď.). Džunkovej básne sú obrazom prítomnosti Boha v jej živote. Ako poetka s citom pre „váhu“ slov si dáva záležať na ich selekcii, aby kreovala originálne myšlienky a básnické poslanstvá. Motívy Boha, slova, ticha, básne, mlčania, či utrpenia sú v jej tvorbe nosnými a zároveň aj repetičnými motívmi. V básni s názvom *A stále báseň* sa obracia na Boha. Ide o vokatívnu báseň, v ktorej autorský subjekt cíti prítomnosť Boha, ale zároveň aj problematizujúci (tenzívny) fakt, že HO nevie milovať: „Bože, v tých najhlbších chvíľach, / keď sa Ťa ozaj dotknem / a je to bolesť, / keď volám, že si naozaj, / keď už nikdy na tú chvíľu nezabudnem, / len niekde tam, / kde sú slzy básne / z milosti nebytia / až tam cítim tvár toho, ktorého neviem milovať; / raz, že sa zjavil, / raz, že je abstraktný...“ (s. 113).

⁶ Pozri bližšie *O viere a skepse*. Bibiana 8, 2001, č. 4, s. 96.

Recepčná ohlasnosť na Džunkovej básne je mimoriadne pozitívna, pretože ide o komunikatívnejšiu poetiku v porovnaní s príliš náročne šifrovanými lyrickými textami D. Pastirčáka.

K básnikom, ktorí aplikujú teopoetiku vo svojej lyrickej tvorbe patria aj Eva Forčinálová, Teodor Križka, Zuzana Pavlisová, Pavol Prikryl a ďalší. Je potešiteľné, že práve v čase obrovskej devalvácie slova a podstatných hodnôt života sa jeden z uvedených básnikov – **Pavol Prikryl** – podujal vydávať dvojtýždenník VOX (od roku 2013), ktorý je zameraný na kreovanie kultúrnej a duchovnej dimenzie súčasného človeka. V jednom dialógu venovanom poslaniu básnika P. Prikryl povedal tieto slová: „*Lebo básnik, skutočný básnik, miluje slovo a nechce ho prepožičať lacným zábavkám pre nenásytné masy. Básnik sa skôr uťahuje do ticha, aby sa tam stretol sám so sebou a s Bohom. Krásne o tom hovorí Henri Bremond. Ale napokon – prečo nie? Je vari nejaký veľký rozdiel medzi básňou a modlitbou? Kedy sa báseň mení na modlitbu a modlitba na báseň? Takže aká bola, je a mala by byť úloha básnika? Milovať slovo. Či ešte lepšie – milovať Slovo. Milovať ho, chrániť si ho a – ponúkať. Jemne, nenápadne, no s láskou k pravde. Hmm... Dobrá poézia... Nie všetko sa dá definovať, skôr si myslím, že práve to ťažko definovateľné treba asi precítiť... Strom sa pozná po ovocí... Nech mi je odpustené, ale predsa sa len pokúsim o akúsi definíciu dobrej poézie. To je asi tá, na ktorej začiatku i konci je ticho. Ticho básnika pred básňou a ticho čitateľa po básni.*“⁷

Básnik **P. Prikryl** debutoval v roku 1993 zbierkou *Tíšenie bolesti*. Venuje sa aj intencionálnej tvorbe pre deti. Vydal pre ne knižku *Báśničky z hviezdíčky* (1999) a chystá aj ďalšie rozprávkové (audio)knižky (v spolupráci s herečkou M. Čobejovou). V roku 2007 vydal kvalitnú reflexívnu básnickú zbierku *Úvrate v nás*. V nej sa objavuje motivický „katalóg“, ktorý je básnickou výpoveďou o podstatnostiach hodnotného života (motív Boha, Slova, ticha, mlčania, času, telesnej pomínutelnosti i večnosti, bolesti, či kainizmu v nás a iné) v kontraste s krikom, prázdnom, amorálnosťou, či farizejskou slobodou a dominanciou nepravdy.

MLČANIE O PODSTATNOM

Chodte a hlásajte (Mt 10, 7)

Čože už povedať...? / Mlčať je údelom,
keď kričí každý.

Výkriky slobody,
výkriky vraždy...
... len ticho o čnosti,
o pravde bytia.

⁷ Pozri *Strom sa pozná po ovocí*. VOX – dvojtýždenník o náboženstve a kultúre 1, 2013, č. 7, s. 14.

Čo už len povedať...
 Titulky sýtia
 hlad prázdna
 a túžby po Bohu.
 Mlčanie v kriku
 rozdriape oblohu
 a dierou vpúšťa
 skryté sny človeka.
 Čo k tomu povedať...
 Ísť s davom?
 Či radšej zutekať?

Recepcia tvorby P. Prikryla ako dvojdomého spisovateľa je veľmi priaznivá vzhľadom na aktuálnu tematiku a aplikovanú poetiku.

Na záver možno konštatovať, že v spektre súčasnej slovenskej poézie existujú básnici, ktorí dokážu kreovať isté žánre (umelecké modlitby, básne–piesne atď.) a básnické zbierky s vysokou umeleckou potenciou. Táto tvorba patrí z hľadiska axiologickej „stratifikácie“ v umení k vysokej literatúre, ak je esteticky funkčná, teda ak v nej dominuje estetická funkcia, čo však nebolo v predchádzajúcich obdobiach literárneho vývinu, konkrétne napríklad v staršej literatúre, vnímané ako prioritné, takže tieto texty boli poznačené vysokou mierou didaxie a utilitarizmu (napr. tvorba Kristíny Royovej a iných). Vo svete liberalizmu, konzumizmu, hedonizmu a komercie ponúkajú títo básnici hodnotnú tvorbu, ktorá nasmerúva súčasného človeka k sebareflexii a duchovnej autokreácii.

Literatúra

- DŽUNKOVÁ, Katarína: *Palica brata a palica slnka*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2010.
- GERMUŠKOVÁ, Marta: *Tvorba slovenských spisovateľov s duchovnou orientáciou*. Praha: Verbum, 2010.
- GOMBROWICZ, Witold: *Proti poézii*. Levoča: Modrý Peter, 1995.
- PASTIRČÁK, Daniel: *Tehilim*. Levoča: Modrý Peter, 1997. 107 s.
- PANÁKOVÁ, Beáta: *O viere a skepse*. Bibiana 8, 2001, č. 4, s. 96 – 97.
- KOMINARECOVÁ, Edita: *Všeobecno-lingvistické aspekty skúmania komunikačných procesov v texte*. In: Čitateľ a knižnica v ére digitalizácie. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2012, s. 142.
- NANDRÁSKY, Karol: *Milan Rúfus – poeta sacer*. Bratislava: *Q*₁₁₁, 2002. 215 s.
- POSPÍŠIL, Ivo: *Genologie a proměny literatury*. Brno: Filozofická fakulta MU, 1998.

VAŠKO, Imrich: *Milan Rúfus*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenský spisovateľ, 2010, s. 127.

VAŠKO, Imrich – VAŠKOVÁ, Zuzana: *Prezázračno a Spokorou k láske idúca*. Ružomberok: Verbum, 2013. 71 s.

doc. PhDr. Marta Germušková, CSc.

Inštitút slovakistických, mediálnych a knižničných štúdií, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

17. novembra č. 15, 080 01 Prešov – Slovensko

germuskova.marta@gmail.com